

14.02.2017

Sotep/4

§ 39

Vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelma 2010–2016 – loppuraportti sosiaali- ja terveyslautakunnalle

HEL 2015-001770 T 06 01 02

Päätös

Sosiaali- ja terveyslautakunta päätti osaltaan hyväksyä loppuraportin ja esitti sen samalla kaupunginhallitukselle hyväksyttäväksi. Loppuraportti sisältää Vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelman toteutumisen jatkotoimenpide-ehdotuksineen.

Käsittely

Hallintoylihoitaja Marketta Kupiainen ja erityissuunnittelija Tarja Saarinen olivat kutsuttuina asiantuntijoina kokouksessa läsnä tämän asian käsittelyssä.

Esittelijä

va. virastopäällikkö
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Marketta Kupiainen, hallintoylihoitaja, puhelin: 310 42348
marketta.kupiainen(a)hel.fi
Tarja Saarinen, erityissuunnittelija, puhelin: 310 48248
tarja.saarinen(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelman loppuraportti
- 2 Ohjelman tavoitteet ja toteutuminen

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätösehdotus

Päätös on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

Hallintoylihoitaja Marketta Kupiainen ja erityissuunnittelija Tarja Saarinen ovat kokouksessa läsnä kutsuttuina asiantuntijoina tämän asian käsittelyssä.

Terveys ja hyvinvointi sekä siihen liittyvä turvallisuus on kunnan ja erityisesti sosiaali- ja terveystoimen perustehtäviä. Terveystoimien huoltolaisissa

kuntia veloitetaan edistämään kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia sekä kaventamaan terveyseroja. Vuonna 2015 voimaan tullut sosiaali- huoltolain uudistus siirsi sosiaalipalvelujen painopistettä korjaavista palveluista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen. Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä tuli voimaan 1.12.2015 ja korvasi raittiustlain. Ehkäisevä päihdetyö on osa kunnan lakisääteistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja vastuu siitä on jatkossakin kunnilla.

Alkoholi aiheuttaa merkittäviä terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja. Alkoholihaitat heijastuvat erityisesti käyttäjän lähipiirin hyvinvointiin sekä lähiympäristön viihtyvyyteen ja turvallisuuteen.

Perusteena Vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelman laatimiselle on ollut mm. helsinkiläisten muuta maata runsaampi alkoholin käyttö ja sen aiheuttamat terveydelliset, sosiaaliset, yhteiskunnalliset ja taloudelliset haitat. Alkoholi on väestöryhmien terveys- ja hyvinvointieroja aiheuttava tekijä suomalaisessa yhteiskunnassa, ja sen aiheuttamat terveyserot alkavat muodostua jo varhain lapsuudessa.

Vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelman sisältöalueet on jaettu kolmeksi kattavaksi kokonaisuudeksi: alkoholikulutus vähenee Helsingissä, lapsia ja nuoria suojellaan alkoholilta ja alkoholin ongelmakäyttöön puututaan varhain. Kukin kokonaisuus sisältää lukuisia tavoitteita ja toimenpiteitä, jotka esitellään loppuraportin erillisliitteessä 2.

Kaupunginhallitus on 16.5.2011 merkinnyt Vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelman tiedoksi ja kehottanut lauta- ja johtokuntia ryhtymään toimenpiteisiin alkoholin käytöstä aiheutuvien haittojen vähentämiseksi. Ohjelman seurantaryhmä on raportoinut kaupunginhallitukselle vuosina 2013 ja 2015. Kaupunginhallitus päätti 27.4.2015 kehottaa seurantatyöryhmää jatkovalmistelussa kiinnittämään huomiota ikäänntyneen väestön alkoholin käyttöön. Lisäksi kaupunginhallitus päätti kehottaa sosiaali- ja terveystoimistoa sekä sosiaali- ja terveyslautakuntaa huolehtimaan toimenpideohjelman loppuraportoinnista sekä tarpeelliseksi katsomiensa jatkoesitysten tekemisestä kaupunginhallitukselle 1.3.2017 mennessä.

Ohjelmaa on toteutettu monien hallintokuntien, muiden virastojen ja järjestöjen välisenä yhteistyönä. Kaupunginjohtajisto asetti seurantatyöryhmän kaupunginhallituksen käsittelyn jälkeen vuonna 2013. Työryhmän puheenjohtajuus ja sihteerisyys tulee sosiaali- ja terveystoimistosta.

Liitteenä olevassa loppuraportissa (liite 1) kuvataan keskeiset tulokset tästä laajasta ohjelmasta. Ohjelman toimenpiteiden toteutuminen kuva-

taan tarkemmin erillisessä liitetaulukossa (liite 2) toimijoilta saatujen tietojen perusteella.

Loppuraportti on käsitelty sosiaali- ja terveystieteiden johtoryhmässä. Sosiaali- ja terveyslautakunnan käsittelyn jälkeen loppuraportti etenee kaupunginhallitukseen.

Vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelman toteutuminen

Alkoholinkäyttö on vähentynyt Helsingissä, mutta edelleen sitä käytetään muuta maata enemmän. Kehitys ei kuitenkaan ole tasaista, vaan eri väestöryhmien välillä on eroja. Helsingissä erityisenä haasteena ovat muuta maata suurempi alkoholin kulutus ja siihen liittyvät haitat, kuten korkea alkoholikuolleisuus ja päihdehoidon korkeat kustannukset. Raittiiden nuorten osuus on noussut ja nuorten humalajuominen on vähentynyt. Työikäiset ja ikääntyneet kuluttavat Helsingissä alkoholia muuta maata enemmän. Tarkat prosenttiluvut on luettavissa loppuraportista.

Helsingissä ehkäisevää päihdetyötä on tehty systemaattisesti jo pitkään, jonka vuoksi sille on muodostunut rakenteet ja sovitut käytänteet sekä yhteistyöverkostot. Ohjelma on upotettu lasten ja nuorten palvelujen rakenteisiin eri virastoissa ja ohjelman toimeenpano kulkee osana alueellisia hyvinvoinnin koordinaatioverkostoja. Ohjelman aikana on rakennettu lasten ja nuorten arkeen päihdeettömyyttä tukevia rakenteita. Myös lasten ja nuorten alkoholinkäyttöön puuttumista on kehitetty ja tehostettu.

Monitoimisuus ja vahva poliittinen tuki ovat olleet ohjelman vahvuuksia. Kumppaneina toimineilla järjestöillä on asiantuntemusta, vaikuttamistoimintaa sekä kuntalaisille suunnattuja matalan kynnyksen palveluja. Poliisi on tehnyt jäntevää ja vahvaa työtä nuorten päihdeettömyyden edistämiseksi.

Ehkäisevän päihdetyön lain mukaisesti yhteistyötä on tiivistetty myös kaupungin hallintokuntien, elinkeinoelämän ja viranomaisten välillä ns. Pakka-toiminnassa. Pakka-toimintamalli on THL:n kehittämä paikallinen ja yhteisöllinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyn toimintamalli, jossa tavoitteena on yhteistyön kautta edistää sekä kansalaisten että elinkeinonharjoittajien vastuullista toimintaa. Tällä ohjelmakaudella on aloitettu Pakka-toiminta, joka on yksi kaupungin turvallisuussuunnitelman kärkihankkeista.

Alkoholinkäytön puheeksiotto ja lyhytneuvonta ovat tutkimusten mukaan laajamittaisesti käytettynä kustannusvaikuttavaa toimintaa terveydenhuollossa ja ne ovat osa kuntalaisille annettavia palveluja. Puheeksiotto ja mini-interventio ovat olleet keskeisiä toimenpiteitä ohjelmassa,

mutta työtä niiden systemaattisen käyttämisen edistämiseksi tulee edelleen jatkaa.

Ikääntyneet on Helsingissä ohjelman aikana tunnistettu tärkeäksi väestöryhmäksi ja toimenpiteitä alkoholinkäytön riskikäytön ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi on tehty.

Kunta voi myös omalla toiminnallaan vaikuttaa alkoholin saatavuuteen. Ohjelman anniskeluun liittyvät toimenpiteet ovat pääosin toteutuneet. Henkilöstöön liittyvien tavoitteiden toteuttamisessa on edistytty.

Helsingin kaupungin tavoitteena on työnantajana turvata henkilöstölleen päihteetön, turvallinen työyhteisö sekä edistää henkilöstön työkykyä ja terveyttä. Helsingin kaupungin päihdeohjelma on hyväksytty kaupunginhallituksessa vuonna 2012. Päihdeohjelman jalkauttamiseksi Työhyvinvoinnin toimintaohjelmaan 2013–2016 on kirjattu, että johto huolehtii siitä, että päihdeohjelma käsitellään kaikissa kaupungin työyhteisöissä.

Jatkotoimenpide-ehdotukset

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä astui voimaan 1.12.2015. Vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelman loppuraportin jatkoesityksissä huomioidaan ehkäisevän päihdetyön järjestämislain edellyttämät rakenteet ja sisällöt.

Sosiaali- ja terveyslautakunta ehdottaa, että Helsingissä valmistellaan sote- ja maakuntauudistuksen valmistautumiseen liittyen yhteistyörakenteet vuosina 2017–2018. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamista ja koordinoitua vahvistetaan perustamalla keskushallinnon tai jonkun kuntaan jäävän toimialan koordinoima kaupunkitasoinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ryhmä. Helsingin kaupunki nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen. Toimielimeksi ehdotetaan kaupunginhallitusta.

Ehkäisevän päihdetyön järjestämislain mukaisia sisältöalueita ovat alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen. Helsingissä ehkäisevän päihdetyön koordinointiin ehdotetaan seuraavia rakenteita:

- alkoholin ja päihteiden aiheuttamien haittojen ehkäisystä vastaa ehkäisevän päihdetyön koordinaatioverkosto
- savuttomuuden edistämisestä huolehditaan Savuton Helsinki -ohjelman päätyttyä koordinoivassa asiantuntijaverkostossa
- selkeytetään rahapelaamisen koordinoitua.

Edellä kuvatuissa rakenteissa tulee kehittää erityisesti seuraavia osa-alueita:

- Lapsiin ja nuoriin kiinnitetään aiempaa vahvemmin huomiota. Lapsia ja nuoria tulee suojella päihteiltä ja päihteillä oireilevien nuorten hoitoa tulee vahvistaa
- Huomioidaan jatkossa aiempaa vahvemmin turvallisuusnäkökulma. Huomioidaan ikäänymiseen ja alkoholinkäyttöön liittyvät erityispiirteet ja riskit. Tiivistetään yhteistyötä väkivalta- ja tapaturmaverkostojen kanssa.
- Riskikäytön ja haittojen tunnistamista sekä tuen tarjoamista varhaisessa vaiheessa tehostetaan sosiaali- ja terveystieteiden sekä työterveyskeskuksessa. Vahvistetaan mini-interventioiden toteuttamista, seuranta ja johtamista osana palvelujen kehittämistä.
- Pakka-toimintaa jatketaan.
- Varmistetaan, että henkilökunnan päihdeohjelma kattaa ehkäisevän päihdetyön järjestämislain sisältöalueet ja niihin liittyvien haittojen ehkäisy.
- Varmistetaan ammattihenkilöstön ehkäisevän päihdetyön osaaminen ja siihen liittyvä täydennyskoulutus.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi

Vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelman toteuttaminen sisältää toimia, joilla on osoitettu olevan vaikutusta alkoholihaittojen vähentämiseen ja siten se lisää kaupunkilaisten terveyttä ja hyvinvointia.

Vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelma koordinoi ja kokoaa laaja-alaisesti Helsingissä tehtävää ehkäisevää päihdetyötä. Ohjelman kantava voima on sen monitoimijamallissa. Eri toimijoiden osaamista hyödyntämällä voidaan tehokkaasti paneutua terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseen osana ohjelman toteuttamista. Väestöryhmien välisen terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseen sillä on myönteistä vaikutusta.

Helsingissä haasteena ovat muuta maata suurempi alkoholin kulutus ja siihen liittyvät haitat, kuten korkea alkoholikuolleisuus ja päihdehoidon korkeat kustannukset. Alkoholihaitat painottuvat erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ja vaikuttavat haitallisesti myös sukupuolten väliseen tasa-arvoon tuoreiden tutkimustulosten perusteella.

Lisäksi kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteita ja sisältöjä määrittelee ja tukee 1.12.2015 voimaan tullut laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä.

Esittelijä

va. virastopäällikkö

Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Marketta Kupiainen, hallintoylihoitaja, puhelin: 310 42348
marketta.kupiainen(a)hel.fi
Tarja Saarinen, erityissuunnittelija, puhelin: 310 48248
tarja.saarinen(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelman loppuraportti
- 2 Ohjelman tavoitteet ja toteutuminen

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Kaupunginhallitus 27.04.2015 § 434

HEL 2015-001770 T 06 01 02

Päätös

Kaupunginhallitus päätti merkitä tiedoksi ja valmistelussa huomioon otettavaksi vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelman väliraportin (liitteet 1 ja 2).

Samalla kaupunginhallitus päätti kehottaa vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelman seurantatyöryhmää jatkovalmistelussa kiinnittämään huomiota ikääntyneen väestön alkoholin käyttöön.

Lisäksi kaupunginhallitus päätti kehottaa sosiaali- ja terveystoimistoa sekä sosiaali- ja terveyslautakuntaa huolehtimaan toimenpideohjelman loppuraportoinnista sekä tarpeellisiksi katsomiensa jatkoesitysten teke- misestä kaupunginhallitukselle 1.3.2017 mennessä.

Esittelijä

vs. apulaiskaupunginjohtaja
Pia Sutinen

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Sosiaali- ja terveyslautakunta 09.04.2015 § 128

HEL 2015-001770 T 06 01 02

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
helsinki.kirjaamo@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
http://www.hel.fi

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

800012-62637

Alv.nro

FI02012566

Päätös

Sosiaali- ja terveyslautakunta päätti merkitä tiedoksi ja lähettää saamansa väliraportin Vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelman toteutumisesta liitteineen 1.5.2015 mennessä kaupunginhallitukselle.

Sosiaali- ja terveyslautakunta päätti todeta esittelijän ehdotuksesta poiketen lisäksi, että seuraavaa alkoholiohjelmaa toteutettaessa sosiaali- ja terveyslautakunta kehottaa erityisesti kiinnittämään huomiota ikään-tyneen väestön alkoholin käyttöön, sillä joka kymmenes 65-vuotias juo niin, että siitä koituu ongelmia, joita lääkkeet pahentavat.

Käsittely

09.04.2015 Esittelijän ehdotuksesta poiketen

Vastaehdotus:

Sirpa Asko-Seljavaara: Seuraavaa alkoholiohjelmaa toteutettaessa so-
te-lautakunta kehottaa erityisesti kiinnittämään huomiota ikään-tyneen
väestön alkoholin käyttöön, sillä joka kymmenes 65-vuotias juo niin, et-
tä siitä koituu ongelmia, joita lääkkeet pahentavat.

Kannattajat: Gunvor Brettschneider

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi jäsen Sirpa Asko-Seljavaaran
esittämän ja jäsen Gunvor Brettschneiderin kannattaman vastaehdo-
tuksen yksimielisesti ilman äänestystä.

Esittelijä

virastopäällikkö
Hannu Juvonen

Lisätiedot

Tarja Saarinen, erityissuunnittelija, puhelin: 310 48248
tarja.saarinen(a)hel.fi
Marketta Kupiainen, hallintoylihoitaja, puhelin: 310 42348
marketta.kupiainen(a)hel.fi